

ראש השנה ג

שאלה: אמר רבי יוחנן: מנין למלכים שאין מונין להם אלא מניסין?
תשובה של ר' יוחנן: שנאמר (מלכים א ו) **ויהי כשמונים שנה וארבע מאות שנה צצאת בני ישראל מארץ מצרים** **כשנה הרכיעית כחמש ציו הוא החמש השני למצק שלמה על ישראל,** מקיש מלכות שלמה ליציאת מצרים.
 מה יציאת מצרים מניסין - אף מלכות שלמה מניסין.

שאלה על ר' יוחנן: ויציאת מצרים גופה מנלן דמניסין מנינן? דילמא מתשרי מנינן!
תשובה: לא סלקא דעתך, דכתיב (במדבר לג) **ויעל אהרן הכהן אז הרי ההו על פי ה' וימת שמ** **כשת הארכיעים צצאת בני ישראל מארץ מצרים כחמש החמישי כאחיה רחם,** וכתוב (דברים א) **ויהי כארכיעים שנה כעשתי עשר חמש כאחיה רחם כבר משה ואו'**, מדקאי באב וקרי לה שנת ארבעים, וקאי בשבט וקרי לה שנת ארבעים - מכלל דראש השנה לאו תשרי הוא.

12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
אדר	שבט	טבת	כסלו	חשוון	תשרי	אלול	אב	תמוז	סיון	אייר	ניסן

קושי על ר' יוחנן: בשלמא היאך מפרש דליציאת מצרים, אלא האי - ממאי דליציאת מצרים? דילמא להקמת המשכן!

תירוץ: כדאמר רב פפא: **שת עשרים שת עשרים** לגזרה שוה, הכא נמי **שת ארכיעים שת ארכיעים** לגזרה שוה, מה כאן ליציאת מצרים - אף כאן ליציאת מצרים.

קושי 2 על ר' יוחנן: וממאי דמעשה דאב קדים? דילמא מעשה דשבט קדים!

6	5	4	3	2	1	12	11	10	9	8	7
אלול	אב	תמוז	סיון	אייר	ניסן	אדר	שבט	טבת	כסלו	חשוון	תשרי

תירוץ: לא סלקא דעתך: דכתיב (דברים א) **אחרי הכתו את סיחון,** וכי נח נפשיה דאהרן אכתי הוה סיחון קיים, דכתיב (במדבר כא) **וישמע הכנעני מצק ערף,** מה שמועה שמע - שמע שמת אהרן, ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה רשות להלחם בישראל. והיינו דכתיב (במדבר כא: כ) **ויראו כל העדה כי זוע אהרן,** **ואמר רבי אבהו:** אל תקרי **ויראו** אלא וייראו

במדבר פרק כ

(כט) ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל:

במדבר פרק כא

(א) וישמע הכנעני מלך ערד ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי:

חיזוק לר' אבהו: כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש: **כי** משמש בארבע לשונות: אי, דילמא, אלא, דהא.

קושי על התירוץ: מי דמי? התם כנען הכא סיחון!

תירוץ: תנא: הוא סיחון, הוא ערד, הוא כנען, סיחון - שדומה לסייח במדבר, כנען - על שם מלכותו, ומה שמו - ערד שמו.

נוסח אחר לתירוץ: איכא דאמרי: ערד - שדומה לערוד במדבר, כנען - על שם מלכותו, ומה שמו - סיחון שמו.

קושי 3 על ר' יוחנן: ואימא: ראש השנה אייר!

1	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2
ניסן	אדר	שבט	טבת	כסלו	חשוון	תשרי	אלול	אב	תמוז	סיון	אייר

תירוץ: לא סלקא דעתך, דכתיב (שמות מ) **ויהי כחמש ורסאות כשנה השנית כאחיה רחם הוקים המשכן,** וכתוב (במדבר י) **ויהי כשנה השנית כחמש השנים... נערה העע מעל משכן העדת.** מדקאי בניסן וקרי לה שנה שנית, וקאי באייר וקרי לה שנה שנית - מכלל דראש השנה לאו אייר הוא.

קושי 4 על ר' יוחנן: ואימא ראש השנה סיון!

תירוץ: לא סלקא דעתך, דכתיב (שמות יט) **כחמש השנים צצאת בני ישראל מארץ מצרים,** ואם איתא - בחדש השלישי בשנה השנית לצאת וגו', מיבעי ליה.

קושי 5 על ר' יוחנן ובכך דחיית תשובתו: ואימא תמוז, ואימא אב, ואימא אדר!

11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	12
שבט	טבת	כסלו	חשוון	תשרי	אלול	אב	תמוז	סיון	אייר	ניסן	אדר

תשובה אחרת לשאלה הראשונה: אלא אמר רבי אלעזר: מהכא (דברי הימים ב ג) **ויחז צבטת כחפג**

השני כשני כשנת אורכע צמלכותו. מאי **שני** - לאו שני לירח שמונין בו למלכותו?

קושי: מתקיף לה רבינא: ואימא שני בחדש!

תירוץ: אם כן שני בחדש בהדיא הוה כתיב ביה.

קושי: ואימא בשני בשבת!

תירוץ 1: חדא: דלא אשכחן שני בשבת דכתיב.

תירוץ 2: ועוד: מקיש שני בתרא לשני קמא, מה שני קמא - חדש, אף שני בתרא - חדש.

חיזוק לדברי ר' יוחנן: תניא כוותיה דרבי יוחנן: **מנין שאין מונין להם למלכים אלא מניסן - שנאמר**

(מלכים א ו) ויהי כשמונים שנה ואורכע מאות שנה צצאת בני ישראל מארץ מצרים וא', וכתוב (במדבר

לג) ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וא', וכתוב (דברים א) ויהי כאורכעים שנה כעשתי עשר

חפג, וכתוב (דברים א) אחרי הכתו את סיחון וא', ואומר וישמע הכנעני וא', ואומר ויראו כל העדה כי

זוע אהרן וא', ואומר ויהי כחפג הראשון כשנה השנית וא', ואומר ויהי כשנה השנית כחפג השני וא',

ואומר כחפג השלישי צצאת בני ישראל וא', ואומר ויחז צבטת וא'.

צמצום המשנה: אמר רב חסדא: לא שנו אלא למלכי ישראל, אבל למלכי אומות העולם - מתשרי מנינן.

הוכחה: שנאמר (נחמיה א) **גברי נחמיה בן חכיה ויהי כחפג כסלו שת עשרים וא', וכתוב (נחמיה ב)**

ויהי כחפג ניסן שת עשרים ארתחשסתא וא'. מדקאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים, וקאי בניסן וקרי

ליה שנת עשרים - מכלל דראש השנה לאו ניסן הוא.

7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6
תשרי	חשוון	כסלו	טבת	שבט	אדר	ניסן	אייר	סיון	תמוז	אב	אלול

קושי על ההוכחה: בשלמא היאך - מפרש דלארתחשסתא, אלא האי - ממאי דלארתחשסתא?

דילמא למנינא אחרינא הוא?

תירוץ: אמר רב פפא: **שת עשרים שת עשרים** לגזירה שוה, מה התם לארתחשסתא - אף הכא

לארתחשסתא.

עוד קושי: וממאי דמעשה דכסליו קדים, דילמא מעשה דניסן קדים?

תירוץ: לא סלקא דעתך: דתניא: **דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו, אומר נחמיה למלך**

בניסן. דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו שנאמר (נחמיה א) גברי נחמיה בן חכיה ויהי

כחפג כסלו שת עשרים ואני הייתי בשושן הכירה. ויכא חנני אחת מאחי הוא ואנשי מיהוה

ואשאזי על יהוהים הפזיטה אשר נשאו מן השכי ועל יושפים. ויאמרו כי השאריא אשר

נשאו מן השכי יש כמדינה כרעה גזורה וכחרפה וחומת יושפים מפורצת ושעריה נצתו באש,

אמר נחמיה למלך בניסן, שנאמר (נחמיה ב) ויהי כחפג ניסן שת עשרים ארתחשסתא המצק

יין צפניו ואשא את היין ואתנה צמזק ודא הייתי רע צפניו, ויאמר כי המצק מגוע פניק רע

ואתה אינך חוזה אין זה כי אם רע צב ואירא חרבה מאד. ואמר צמזק המצק צעזאים יחיה

מגוע צא ירעו פני אשר העיר בית קברות אכתי חרבה ושעריה אכלו באש. ויאמר כי המצק

על מה זה אתה מכקש ואתפלץ אל אדפי השמים. ואמר צמזק אם על המצק טוב ואם י"טב

עכבך צפניק אשר תשחתי אל יהוה נאלץ עיר קברות אכתי ואכנע. ויאמר כי המצק והשעז

יושבת אצלו עב מתי יהיה מהצכ ומתי תשוב וי"טב צפני המצק וישחתי ואתנה צו זמן.

קושי על דברי רב חסדא: מתיב רב יוסף: (חגי א) **כיום עשרים ואורכע צחפג כשני כשנת**

שתי צריוש, וכתוב (חגי ב) כשכיעי כעשרים ואחת צחפג, ואם איתא - בשביעי בשנת שלש

מיבעי ליה!

תירוץ: אמר רבי אבהו: כורש מלך כשר היה, לפיכך מנו לו כמלכי ישראל.

קושי 1 על התירוץ: מתקיף לה רב יוסף: חדא - דאם כן קשו קראי אהדדי, דכתיב

(עזרא ו) **ושיצא ביתא דנא עב יום תלתא צירח אבר די היא שת שית צמלכות צריוש**

מלכא, ותניא: באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו, וכתוב (עזרא ז)

ויכא יושפים כחפג החמישי היא שת הפכיעית צמזק, ואם איתא - שנת השמינית

מיבעי ליה!

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ניסן	אייר	סיון	תמוז	אב	אלול	תשרי	חשוון	כסלו	טבת	שבט	אדר

קושי 2: ועוד: מי דמי? התם - כורש, הכא - דריוש!

תירוץ לקושי 2 אבל לא לראשון: תנא: הוא כורש, הוא דריוש, הוא ארתחשסתא. כורש

שמלך כשר היה, ארתחשסתא - על שם מלכותו, ומה שמו - דריוש שמו. מכל מקום קשיא!

תירוץ אחר: אמר רבי יצחק: לא קשיא; כאן - קודם שהחמיץ, כאן - לאחר שהחמיץ.